

L'ORACIÓ CONTEMPLATIVA I EL RAPTE MÍSTIC A LA *MEDICINA DE PECAT* DE RAMON LLULL¹

Anna FERNÀNDEZ CLOT

Resum

La cinquena part de la *Medicina de peccat* de Ramon Llull es presenta com un mètode d'oració contemplativa basada en les Regles i Qüestions de l'Art lul·liana. Els dos últims capítols, dedicats a les regles de modalitat i instrumentalitat, expliquen com s'ha de fer aquesta oració i descriuen el recorregut contemplatiu que culmina amb el rapte místic. Aquest treball analitza aquesta descripció —que encara no havia estat tinguda en compte pels especialistes— i la situa en relació amb el conjunt de l'obra.

Paraules clau: Ramon Llull; oració; contemplació; mística.

The contemplative prayer and the mystic rapture in *Medicina de peccat* by Ramon Llull

Abstract

The fifth part of Ramon Llull's *Medicina de peccat* is a method of meditative prayer based on the Rules and Questions of the Lullian Art. The two last chapters, devoted to the *modalitas* and the *instrumentalitas* rules, explain how the prayer should be performed, and describe the contemplative process that culminates with a mystical experience. This paper analyses this description —still unexplored by scholars—, and aims to define its role within the *Medicina de peccat*.

Keywords: Ramon Llull; prayer; meditation; mystics.

¹ Aquest treball forma part de les activitats del Grup de Recerca Consolidat 2017 SGR 142 de la Generalitat de Catalunya (Grup de Cultura i Literatura a la Baixa Edat Mitjana) i del projecte de recerca PGC 2018-095417-B-C61 del MICIU (Narpan II: Corpus Digital de Textos Catalanes Medievales y Renacentistas) dirigits per Lola Badia.

1. Introducció

Des del primeríssim *Llibre de contemplació en Déu* (1271-73), aquesta gran enciclopèdia espiritual escrita en forma de lloança a Déu, Ramon Llull va dedicar un espai important a l'oració. Es tracta d'un mitjà que permet elevar les potències humanes cap a Déu per demanar-li alguna cosa, però també per adorar-lo, beneir-lo, servir-lo i contemplar-lo. Ho podem llegir en una de les definicions lul·lianes més conegudes d'*oració*, en la qual l'autor estableix una distinció entre tres figures d'oració, la sensual, la intel·lectual i la composta:

[2] On, com assò, Sènyer, sia enaxí, doncs segons assò son figurades al humà enteniment tres figures d'oració: la primera es oració sensual, axí com home qui nomena e parla adorant vostres vertuts e vostres honraments demanant a vos gracia e perdó e benedicció; la segona es oració entellectual, axí com home qui en sa oració vos remembra e us entén e us ama e us contempla membrant e entenent e volent vostres honraments e vostres vertuts; la tersa es axí com l'ome qui fa bones obres e fa bé e usa de dretura e de misericordia e de veritat e de les altres vertuts. (*Llibre de contemplació*, cap. 315)²

Aquestes formes d'oració permeten que l'home, compost de natura sensual i intel·lectual, pugui nodrir l'ànima espiritualment, destinant l'activitat de les potències al fi per al qual han estat creats, d'acord amb la primera intenció lul·liana: conèixer, estimar, lloar i servir Déu. Aquesta és la finalitat de l'oració, d'acord amb la definició que obre el capítol V.15 del *Llibre d'intenció*: «Oració es, fill, per intenció que anima haja Déu en son remembrat, entendre e amar; car enaxí com es menjar e beure per sustentar vida corporal, enaxí es oració per conservar a anima la intenció per que li es donada memoria e enteniment e voluntat».³

Amb la voluntat de dotar els cristians d'instruments adequats per pregar i contemplar Déu per la primera intenció, el beat va escriure diverses obres sobre l'oració, compostes en forma de pregàries i basades en la seva Art. La majoria d'aquestes obres van ser descrites per Tomàs Carreras i Artau com a part de la producció mística lul·liana, i han estat tingudes en compte pels especialistes en aquest àmbit: *Oracions e contemplacions de l'enteniment* (1274-76), «Art de contemplació» del *Romanç d'Evast e Blaqueria* (1276-83), *Cent noms de Déu* (1292/94?), *De contemplatione Raymundi* (1297), *Oracions de Ramon* (1299), *Liber de compendiosa contemplatione* (1313).⁴ Són

² LLULL, 1906-1914 (ORL VIII): VII, pàg. 3-4. Aquesta distinció també es troba al capítol 84 de la *Doctrina pueril*, dedicat a l'oració (LLULL, 2005 [NEORL VIII], pàg. 226).

³ LLULL, 2013 (NEORL XII), pàg. 172.

⁴ La classificació d'obres místiques de Carreras i Artau estableix una distinció entre aquestes obres que tracten pròpiament de l'art de pregar i contemplar i les obres sobre l'amor: *Llibre de contemplació en Déu*, *Llibre d'amic e amat* (del *Romanç d'Evast e Blaqueria*), *Art amativa* (1290), *Flors d'amors e flors d'intel·ligència* (1294) i *Arbre de filosofia d'amor* (1298); vg. CARRERAS I ARTAU, 1939-1943: I, pàg. 548-609.

obres que estan específicament plantejades com a mètodes d'oració per pregar i contemplar Déu, i en algunes de les quals fins i tot es descriu el procés contemplatiu que permet elevar les potències humanes a Déu. Cal tenir en compte, però, que Llull també va incloure alguns mètodes d'oració i contemplació escrits en forma de pregàries en obres més generals, com ara la cinquena part de la *Medicina de peccat* (1300) o la tercera part del *Llibre d'home* (1300), un tractat antropològic que defineix la relació de l'home respecte de Déu. Aquests darrers textos han passat pràcticament desapercebuts pels especialistes, però aporten igualment informació interessant sobre el valor de l'oració i la contemplació en la producció lul·liana que caldrà tenir en compte.

L'objectiu d'aquest treball és presentar el mètode d'oració i, especialment, la descripció del procés contemplatiu que proposa Llull a la part *D'oració* de la *Medicina de peccat*, una unitat que, des de l'època de l'autor, ha tingut una doble circulació com a part de l'obra i com a opuscle autònom, al costat d'altres textos lul·lians dedicats a l'oració.⁵ Veurem, en primer lloc, com s'estructura aquesta part i com s'integra dins de l'obra, i tot seguit passarem a analitzar més detalladament els dos últims capítols del text, en els quals l'autor defineix les bones pràctiques de l'oració i descriu el procés de contemplació que condueix al rapte místic, un aspecte tractat en poques obres lul·lianes.

2. La *Medicina de peccat* i la part *D'oració*

La *Medicina de peccat*, acabada d'escriure a Mallorca el juliol de l'any 1300, és un extens tractat en vers que es presenta com un electuari espiritual format per cinc remeis (la contrició, la confessió, la satisfacció, la bona temptació i l'oració), que té com a finalitat ajudar els cristians pecadors a alliberar-se dels pecats i a mantenir la primera intenció, tal com s'explicita clarament en el pròleg i en el colofó: «car carrera es de salut, / e leva tot home cahut / en peccat de la mala mort, / si lo tractat ama molt fort, / e aporta gaug e confort» (vv. 14-18); «Qui-s en peccat e-xir en vol, / ab est escrit, a son poder; / car ab el porá mantenir / la fi a la qual es creat, / e-n sabrá ixir de peccat» (vv. 5862-5866).⁶

L'autor, partint de la metàfora de la medicina espiritual i de l'esquema dels metges de l'ànima que havia apuntat uns anys abans en els *Proverbis de Ramon* (capítol 50, «De sanador»), configura el text com una guia pràctica, formada per diversos tipus d'exercicis espirituals que, de manera progressiva, permeten als lectors purificar l'ànima, mantenir-la neta de pecats i conèixer, estimar, lloar i servir Déu.⁷ L'obra

⁵ Per a la difusió d'aquest text, vegeu FERNÁNDEZ CLOT, 2012, pàg. 43-47, i FERNÁNDEZ CLOT, 2017: I, pàg. 205-212.

⁶ Citem sempre a partir de la nova edició crítica de l'obra: LLULL, 2019 (NEORL XVI). El text també es pot llegir a LLULL, 1938 (ORL XX), pàg. 1-205. Cal advertir, però, que la numeració de versos en l'edició de Galmés suma dos versos més al conjunt del text, corresponents a la invocació que encapçala l'obra.

⁷ Per a aquesta qüestió, vegeu FERNÁNDEZ CLOT, 2018, pàg. 381-400.

s'estructura en cinc parts, que corresponen als cinc remeis contra els pecats; cada part es divideix en sèries ordenades de capítols que són l'aplicació de cada remei sobre principis concrets, i es caracteritza per un model de discurs diferent. El conjunt forma un recorregut penitencial, doctrinal i contemplatiu guiat per una veu en primera persona que articula el discurs i que es presenta com un pecador que posa en pràctica els mètodes guaridors del tractat. En les tres primeres parts, els lectors poden pronunciar les pregàries penitencials del jo pecador, centrades en diversos motius sobre els quals cal fer contrició, confessió i satisfacció per purgar els pecats. En la quarta part, els usuaris del tractat han de seguir l'ensenyament doctrinal del mestre-autor, que ofereix consells i demostracions per ajudar a discernir entre el bé (o la bona temptació del bon àngel) i el mal (o la mala temptació de l'àngel maligne) i a evitar les temptacions del dimoni sobre diversos principis de la fe, l'ús de les facultats humanes i la vida moral. Finalment, la cinquena part proposa un model d'oració en primera persona que permet contemplar i adorar Déu, i que és la culminació del procés de guarició espiritual que planteja el tractat.

Com havia assenyalat Llull en els proverbis dedicats a la sanitat espiritual, l'oració és el remei que conserva la sanitat de l'ànima («Lo metge qui conserva sanitat es oració», *Proverbis de Ramon*, cap. 50, prov. 7).⁸ Això vol dir que és un instrument que permet conservar l'ànima neta de pecats, recordant, entenent i estimant Déu, és a dir, mantenint les facultats racionals en l'exercici de la primera intenció. Només és efectiu, però, si hom està net de pecats i sap ordenar els sentits i les seves facultats d'acord amb la primera intenció, tal com explica Llull al final del text: «cové aver devoció, / e que no sia en peccat, / qui enpatxa la amistat / que Deus a ab home en orar» (vv. 5621-24); «e ab gardar-se de peccar, pot hom pregar Deu e orar» (vv. 5747-48). I, justament, les parts precedents del tractat ofereixen pregàries penitencials per purgar els pecats i lliçons per prevenir de pecar i de desviar les facultats humanes de l'ordenament diví. Els lectors de la *Medicina de peccat*, doncs, poden començar el mètode d'oració amb les condicions adequades per pregar i contemplar Déu.

La part *D'oració* es divideix en nou capítols, que són una aplicació de les Regles i Qüestions de l'Art lul·liana. Aquest instrument epistemològic, que Llull introdueix a partir de la *Taula general* (1293-1294), consta de deu preguntes i regles, les quals es poden dividir en diverses espècies i permeten investigar qualsevol realitat.⁹ En l'última part de la *Medicina de peccat*, les Regles i Qüestions s'apliquen a l'oració i la contemplació de Déu, i ofereixen un mètode que permet conèixer, estimar, lloar i servir Déu mitjançant la pràctica de l'oració contemplativa.

⁸ LLULL, 1928 (ORL XIV), pàg. 56.

⁹ Per a una síntesi del funcionament d'aquests components de l'Art, vegeu BONNER, 2012, pàg. 153-158.

Regles i Qüestions de l'Art	Capítols <i>D'oració</i>
B = <i>utrum</i> 'si és' / possibilitat	V.1. D'oració <i>què</i>
C = <i>quid</i> 'què és' / quiditat	V.2. D'oració <i>de què</i>
D = <i>de quo</i> 'de què' / materialitat	V.3. D'oració <i>per què</i>
E = <i>quare</i> 'per què' / formalitat	V.4. D'oració de quantitat
F = <i>quantum</i> 'quant' / quantitat	V.5. D'oració de qualitat
G = <i>quale</i> 'qual' / qualitat	V.6. D'oració de temps
H = <i>quando</i> 'quan' / temps	V.7. D'oració de lloc
I = <i>ubi</i> 'on' / lloc	V.8. De manera d'oració
K ₁ = <i>quomodo</i> 'com' / modalitat	V.9. D'oració <i>amb què</i>
K ₂ = <i>cum quo</i> 'amb què' / instrumentalitat	

Com es pot observar en l'esquema, Llull prescindeix de la primera qüestió, que pregunta sobre la possibilitat (i que sol aplicar amb valor demostratiu per preguntar sobre l'existència d'una cosa), perquè no necessita demostrar l'existència de Déu: el procés de guarició espiritual que planteja el tractat es fonamenta en aquest argument, que ha d'haver estat acceptat prèviament pels lectors i que, d'altra banda, ha estat demostrat en el segon capítol de la quarta part, a propòsit de les temptacions contra els articles de la fe.

En els set primers capítols de la part *D'oració*, les regles C, D, E, F, G, H i I de l'Art funcionen com a instruments per conèixer i lloar Déu des de perspectives diferents: cada regla o qüestió defineix la perspectiva epistemològica a partir de la qual hom pot contemplar i adorar Déu, en la seva essència, la seva unitat i Trinitat i els seus atributs. Cada capítol articula una oració en primera persona centrada en una qüestió sobre la natura divina: què és Déu, de què és, per què és, quant és, qual és, quan és, on és. El discurs dels capítols, però, es divideix en diferents seccions, cadascuna de les quals s'obre amb una exhortació de lloança a Déu i desenvolupa un motiu concret del tema principal de contemplació; com a conclusió, cada capítol es tanca amb una petició relacionada amb la qüestió tinguda en compte. Es tracta pròpiament d'exercicis que permeten posar en pràctica l'oració contemplativa.

El mètode d'oració comença amb la regla de la quiditat («D'oració *què*»): aquest capítol permet contemplar Déu a partir d'allò que el defineix (la seva unitat, eternitat i infinitat), allò que té de coessencial (els seus atributs i l'activitat interna d'aquests atributs com a manifestació de la Trinitat divina), la seva activitat *ad intra* (la convertibilitat de les dignitats les unes amb les altres) i la seva activitat *ad extra* com a creador del món i senyor de les criatures. La regla de materialitat («D'oració *de què*») permet adorar el Déu creador com a causa material i eficient de la seva pròpia essència i de la humanitat, i contraposar el caràcter creat i compost dels homes amb la perfecció divina. La regla de formalitat («D'oració *per què*») es tradueix en una lloança de Déu com a causa final d'Ell mateix i de tot allò creat. El quart capítol («D'oració de quantitat»)

presenta, primerament, una lloança en què es confronten la infinitat, l'eternitat i la perfecció de Déu amb la natura humana i, a continuació, una valoració i una petició de la quantitat d'oració que és necessària perquè els homes, amb la seva poca quantitat, puguin reparar les faltes comeses contra Déu. La regla de qualitat («D'oració de qualitat») permet adorar les tres persones divines com a propietats essencials de Déu («tres quals», v. 5224), que tenen qualitat pròpia i apropiada de les altres. El sisè capítol («D'oració de temps») comença amb una lloança sobre el caràcter etern de Déu, que es confronta amb l'eviternitat de l'home al paradís i a l'infern; l'oració es focalitza en el temps de Crist com a motiu de contemplació (del naixement a la Passió), continua amb una exhortació de la primera intenció, un lament dels mals de la contemporaneïtat i una descripció de les penes infernals, i es tanca amb una petició de temps per poder dedicar la vida a la primera intenció. El setè capítol («D'oració de lloc») comença amb una lloança de l'omnipresència de Déu; a continuació, l'oració se centra en diversos motius (o llocs) que inspiren la contemplació divina: el tron celestial, la cara de Crist, la boca i, finalment, el paradís com a lloc dels salvats, que es contraposa a l'infern com a lloc dels damnats.

Els dos últims capítols, corresponents a les dues regles instrumentals de l'Art (manera i amb què), exposen les condicions que cal seguir per pregar d'acord amb la primera intenció i els mitjans que hom pot utilitzar per pregar ordenadament i aconseguir que les pregàries siguin escoltades, però també mostren quin és el procés adequat per contemplar Déu mitjançant l'oració intel·lectual: elevar les facultats racionals fins al punt més alt de la contemplació i poder arribar a l'èxtasi.

3. L'oració que condueix al rapte místic

L'explicació que ofereixen els capítols 8 i 9 de la part *D'oració* pel que fa a l'oració contemplativa es fonamenta en la imatge del procés de contemplació com un ascens de totes les facultats de l'ànima humana cap a Déu, des de l'àmbit de les sensualitats fins al grau més elevat de l'àmbit de les intel·lectualitats. Es tracta d'una idea fonamental de la concepció lul·liana de la contemplació, que implica no tan sols un moviment de la voluntat, sinó també una participació de la sensualitat a l'inici del procés i l'acció de l'enteniment i la memòria en el grau més elevat de contemplació, en què els mitjans pels quals es revela Déu —per exemple, les dignitats i els seus actes, a través dels correlatius— han de ser processats necessàriament per l'enteniment.¹⁰ Aquesta concepció es manifesta ja en el *Llibre de contemplació en Déu*. Lull l'aplica en alguns capítols de l'última distinció, dedicada a l'oració, en els quals parteix de la imatge d'una escala per mostrar l'ascens que cal fer en la contemplació d'una virtut divina —com en el capítol

¹⁰ Per a una síntesi d'aquesta qüestió, vegeu RUBIO, 2017 (especialment, pàg. 278-280).

326, dedicat la glòria, o en el 328, dedicat a la bondat— o per explicar concretament com puguen les facultats racionals per contemplar Déu, com en el capítol 358, titulat «Com hom adorant e contemplant puja son remembrament e son enteniment e son voler a nostre Senyor Déu»:

[1] *Deus honrat qui sots digne de totes honors e de tots honraments!* Qui vol Sènyer, exalsar e pujar son remembrament e son enteniment e son voler en les vostres altees, cové que sapia aver art e manera com fassa escala d'escalons sensuals e entellectuals per los quals pug son remembrar e son entendre e son voler membrant e entenenent e volent unes sensualitats per altres e unes entellectuitats per unes sensualitats e unes sensualitats per unes entellectuitats e unes entellectuitats per altres; car aquesta es l'escala per la qual hom pot pujar son remembrar e entendre e voler.¹¹

L'autor descriu la contemplació com un ascens per una escala de quatre graons sensuals i intel·lectuals: els dos primers consisteixen a recordar, entendre i desamar els pecats comesos sensualment i intel·lectualment; el tercer, a recordar, entendre i estimar les virtuts creades; i el quart, a recordar, entendre i estimar la unitat, la Trinitat, les virtuts divines, l'Encarnació, la Passió i la Resurrecció. Llull assenyala que el pas del tercer al quart graó es fa mitjançant la gràcia i l'ajuda de Déu, i explica que, en aquest últim nivell, un cop les facultats racionals han «fet tot lur poder en pujar a les altees del quart escaló entellectual e no pogren pujar més a amunt d'aquell ni per totes les altees d'aquell escaló no pogren pujar»,¹² són impel·lides per la voluntat a pujar encara més amunt, i s'esforcen i s'ajuden mútuament per arribar a Déu, escalant una facultat s'obre l'altra cap a un cinquè graó, aquell que permet la unió amb Déu i el repòs de l'ànima. Amb un llenguatge metafòric i en forma de narració, aquest capítol il·lustra la col·laboració i l'esforç de les potències humanes per atènyer el cinquè graó, al qual, però, només poden acostar-se potencialment en aquest món, perquè només «en l'autre seggle per purificació e per recreació ve en actu en les vertuts qui són en la glòria celestial».¹³ També en el capítol sobre la regla de contemplació de l'*Art amativa*, una obra escrita l'any 1290 a Montpeller que és l'aplicació de l'Art lul·liana a l'*amància*,¹⁴ Llull presenta, novament en forma de narració, la contemplació com un ascens gradual de les facultats racionals per diversos estadis: el procés comença contemplant les coses creades i les criatures; mitjançant la participació i l'ajuda mútua de la voluntat, l'enteniment i la memòria, les facultats racionals poden pujar més amunt, a contemplar

¹¹ LLULL, 1906-1914 (ORL VIII): VII, pàg. 519.

¹² LLULL, 1906-1914 (ORL VIII): VII, pàg. 522.

¹³ LLULL, 1906-1914 (ORL VIII): VII, pàg. 523.

¹⁴ L'*amància* és un terme encunyat per Llull, equivalent al de *ciència* però aplicable a l'àmbit de la voluntat i l'acció d'estimar.

Déu en les coses creades, primerament, i després en si mateix, per cadascuna de les seves virtuts, a través de les semblances que cada virtut representa a l'ànima, fins que les facultats racionals arriben a un grau tan alt de contemplació que, en aquest segle, no poden pujar més amunt.¹⁵ En aquest camí d'ascens cap a Déu, doncs, és necessària l'acció conjunta de totes les potències de l'ànima, però també cal l'ajuda de Déu, que a través dels actes de les seves virtuts guia l'activitat de les potències humanes en l'últim estadi d'aquest moviment d'ascens, fins que aquestes arriben al límit de les seves capacitats.

Vegem com es descriu aquest ascens en els dos últims capítols de la part *D'oració*. El capítol «De manera d'oració», l'únic d'aquesta part de la *Medicina de pecat* que no té una divisió en diferents motius temàtics i seccions formals, comença amb una breu enumeració d'algunes condicions que cal complir si hom vol contemplar Déu i assolir «lo plaer / qui's pertay en oració» (vv. 5627-28): cal estar lliure de pecat, pregar amb devoció i contrició, i disposar els sentits externs i la imaginació cap al fi de l'oració, que és conèixer, estimar, lloar i servir Déu (vv. 5620-39). A continuació, Llull explica com es pot ordenar la imaginació i utilitzar-la com a instrument per començar l'oració contemplativa amb sospirs i plors (vv. 5640-65). En primer lloc, assenyala que imaginar les penes infernals mou l'home al temor i al penediment dels pecats, i el disposa a demanar pietat (vv. 5640-45). En segon lloc, indica que imaginar el turment d'algun ésser estimat estimula el plor i la pietat (vv. 5646-49), i que pot ser el punt de partida per imaginar la Passió de Crist i el dolor de la Mare de Déu i de sant Joan al peu de la creu i poder pregar amb sospirs i plors (vv. 5650-57). Es tracta de consells que ja es troben, per exemple, en el capítol sobre l'oració de la *Doctrina pueril* (cap. 84 § 20-21);¹⁶ el segon, a més, apareix en forma d'exemple en el *Llibre de Santa Maria*, a propòsit de la pietat i el valor del plor en l'oració (cap. 24 § 5).¹⁷ D'altra banda, en dos passatges dels capítols «D'oració de temps» (cap. 6 § 5) i «D'oració de lloc» (cap. 7 § 6) de la *Medicina de pecat* es presenten models d'oració en què la veu en primera persona, imaginant les penes infernals, plora, es penedeix dels pecats, demana pietat i se sotmet al judici de Déu. De fet, en aquests mateixos capítols també hi ha dos passatges en què el motiu d'oració es projecta a partir d'imaginar la glòria de Crist al paradís (cap. 6 § 2 i cap. 7 § 5), que és el pas successiu que assenyala l'autor en el capítol «De manera d'oració» com a mitjà per fer créixer la devoció i millorar l'oració gràcies a l'ús de la imaginació (vv. 5658-65).

Aquestes imatges, doncs, poden ser útils per començar l'oració amb penediment, pietat, sospirs i plors, i per estimular la devoció de Crist. Se situen, però, en l'àmbit de les

¹⁵ LLULL, 1933 (ORL XVII), pàg. 62-66.

¹⁶ LLULL, 2005 (NEORL VII), pàg. 231.

¹⁷ LLULL, 1915 (ORL X), pàg. 184-185.

sensualitats. Per fer pujar l'oració fins al grau més alt de contemplació, cal deixar enrere els sentits i la imaginació, elevar únicament les facultats racionals i, en el punt més alt de contemplació i fruïció de Déu —per la Trinitat, la seva unitat i la seva bondat—, deixar l'ànima suspesa, tal com enuncia Llull en el passatge següent (vv. 5666-86):

E quant aurá ymaginat
e molt suspirat e plorat,
per crexer sa devoció,
pug sobre ymaginació,
e sospena-nsús sa raó, 5670
so es, son entendre e amar,
son menbrar; no vula parlar,
clausa sos uyls, no auja res,
e tenga son pens tant sotspés
a Deu e sancta trinitat, 5675
sa unitat e sa bondat,
que-n nulla res als no consir,
mas de sol Deu aja desir.
E am Deus per tal car es bo,
no pas per nula res qu'el do, 5680
ni per perdonar son peccat,
ni que el no sia dampnat.
E qui-naxí volrá orar
sintrá-s tan alt per son amar,
per son entendre e menbrar, 5685
que no porá pus alt pujar.

Després de repetir dues condicions sense les quals no és possible elevar l'oració i la contemplació i ser escoltat per Déu (no pregar pel benefici d'un mateix, sinó per la primera intenció, i no pregar sense amor, vv. 5687-99), l'autor explica com hom pot «en Deu pregar e contemplar» per les intel·lectualitats, consirant les dignitats divines i els seus actes, la convertibilitat d'una dignitat amb les altres —i també de cada acte amb els altres—, i la unitat i la Trinitat de Déu (5700-18). Cal recordar que els cinc primers capítols de la part *D'oració* són, de fet, models d'oració en primera persona a partir dels quals hom pot adorar i contemplar Déu en la seva essència, les seves qualitats, els seus atributs i l'acció interna i externa d'aquests. Partir d'aquestes oracions, doncs, pot ser un instrument útil per practicar el mètode i accedir a aquest tipus de contemplació per les intel·lectualitats.

El capítol «De manera d'oració», abans de l'exhortació en primera persona que reivindica el valor d'aquest tipus d'oració per poder adorar i estimar Déu (vv. 5731-38), es tanca amb un passatge que deixa clar que elevar les facultats racionals per sobre dels sentits i de la imaginació i mantenir-les suspeses en la contemplació de Déu és el procés necessari per assolir el rapte místic (vv. 5719-30).

E qui enaxí pot levar
 sa oració, e pot estar 5720
 lonc temps en sa oració,
 e sens ymaginació
 de nula causa corporal,
 nula oració tant no val;
 car hom estarà tot raubit, 5725
 sus alt, per lo Sant Esperit,
 no curant de causa de say;
 son orar será sí veray
 c'om no y poria enadir
 en contemplar ni en desir. 5730

Llull especifica que en el punt més alt d'elevació de l'ànima hom serà emportat per l'Esperit Sant en un rapte místic («hom estarà tot raubit, / sus alt, per lo Sant Esperit», vv. 5725-26). Aquest arravatament es produeix, doncs, per gràcia divina, i només és possible assolir-lo quan hom ha desinhibit els sentits externs i la imaginació, ha concentrat el seu voler, entendre i membrar a contemplar Déu, destina tot el seu ésser a l'objecte de contemplació i és capaç de perseverar en aquesta situació. Aleshores, queda en disposició de ser intervingut per la gràcia divina. Es tracta de condicions que Llull planteja, també, en altres textos en què fa referència al rapte místic com a consecució d'un procés contemplatiu.

En el *Romanç d'Evast e Blaquerna*, en un dels episodis que narren el periple del protagonista per trobar un lloc adient al bosc per fer vida ermitana, s'explica com el jove Blaquerna, després de tres dies sense menjar, comença a patir fam i ha de lluitar contra la desesperança i la impaciència (capítol 51 § 8):

Dementre que Blaquerna contrastava a la fam e a la temptació amb les virtuts aitant com podia, prudència volc ajudar a son servidor e il·luminà los ulls mentals de Blaquerna, considerant Blaquerna que gran afecció e exaltament d'oració fortifica lo cors per influència de devoció. Quan Blaquerna considerà enaixí, adoncs s'esforçà de tots sos poders a pregar, contemplar Déu e a usar de ses virtuts en fruir Déu. E per la virtut de Déu e per la natura de l'enteniment, que entès Déu, e la voluntat, que l'amà, los ulls de Blaquerna foren en plors e son cor en devoció e en caritat; *e tan altament fo rabit Blaquerna en sa oració*, que no sentí fam ni set ni passió, ans fo en molt gran benança son cors, que pres virtut e força per l'oració. Enaixí adorava e anava Blaquerna per aquella forest sens que no menjava ni bevia; e tota hora que havia fam adorava Déu segons que damunt és dit e Déu li trametia virtut e força, per la qual era sa ànima en devoció e son cors en sustentació e en força.¹⁸

¹⁸ LLULL, 2016, pàg. 250-251.

En aquest passatge Llull il·lustra com Blaquerna utilitza l'oració contemplativa com un mitjà que li permet fortificar cos i ànima gràcies a la devoció i assolir benaurança per mitjà del rapte místic. La disposició a la contemplació és possible quan el protagonista ha combatut la fam i les temptacions amb les virtuts; aleshores, a través de la prudència, que «il·luminà los ulls mentals de Blaquerna», pot començar a contemplar Déu i les seves virtuts amb les facultats racionals, concretament per l'enteniment i la voluntat. En aquest procés, entra en un estat de rapte místic en què deixa d'estar subjecte al cos i als sentits físics, que li aporta una gran benaurança i li dona virtut i força per subsistir en el seu viatge pel bosc i per continuar contemplant. Fixem-nos que el terme que utilitza Llull per identificar l'estat d'arravatament és el mateix que es troba en el v. 5725 de la *Medicina de peccat*: «rabit».

També a l'*Arbre de filosofia d'amor*, una obra escrita a París l'octubre de 1298 que pretén fer accessible la teoria de l'amància desenvolupada en l'*Art amativa*, Llull utilitza l'expressió «estar en rabeu» per descriure l'arravatament de les facultats humanes en un passatge que il·lustra com l'amor es pot arribar a multiplicar per fora dels límits de l'amabilitat de l'amic (cap. 11 «De la matèria d'amor», § 3):

En l'amar de l'amic volgren entrar differència, concordansa, comensament, mejà e fi e egalat ab majoritat, per so que l'amar de l'amic fos major; mas l'amic s'escusà a eles e dix que no podia major amor caber en sa amabilitat. Mas l'amor e l'amat obriren la porta e entraren les semblances de l'amat en la amor del amic, ab majoritat, e l'amic perdé ymagenar e sentir e estec en rabeu per sobre amor e amar.¹⁹

En aquest cas, es mostra com la capacitat d'estimar de l'amic ha arribat al límit de la seva capacitat i no pot créixer més, ni tan sols aplicant-hi la majoritat amb l'ajuda d'altres principis. Quan es troba en aquest punt, és només a través de la intervenció de l'amor (com a raó o virtut divina) i l'amat (Déu), els quals «obriren la porta», que l'amic pot estimar per sobre de les seves potències, en un estat de rapte que inhibeix les seves capacitats sensuais i imaginatives.

El text lul·lià que conté una explicació més detallada del procés contemplatiu que condueix al rapte místic —i que ha estat estudiat recentment per Amador Vega amb l'objectiu de definir una hermenèutica de l'èxtasi en Llull—²⁰ és un petit opuscle que fa d'apèndix del llibret *De contemplatione Raymundi*, un compendi místic escrit a París l'agost de 1297.²¹ Aquesta última part, que ha tingut una certa circulació autònoma i que es coneix amb els títols *De raptu* o *Quomodo contemplatio transit in raptum*, pretén

¹⁹ LLULL, 1980, pàg. 36.

²⁰ VEGA, 2017, pàg. 340-347.

²¹ LLULL, 1989 (ROL XVII), pàg. 51-55. El text sobre el rapte ha estat traduït al català, juntament amb altres textos de Llull, en el volum següent: LLULL, 2002, pàg. 223-225.

completar el mètode de contemplació presentat en els capítols precedents amb unes instruccions que mostren de quina manera es pot produir el rapte durant la contemplació: «Diximus de contemplatione. Nunc intendimus dare modum, per quem, mediante gratia Dei, posset fieri raptus».²² Com explica l'autor a l'inici d'aquesta part, l'explicació es fonamenta en el mètode de contemplació presentat, en forma d'oracions, en els apartats previs de l'obra *De contemplatione Raymundi* i s'exemplifica amb la descripció de l'ascens de l'enteniment i la voluntat en la contemplació de les dignitats i la Trinitat de Déu. El primer exemple és aplicat a la bondat: la descripció conté, primerament, una fórmula que cal recitar per començar la contemplació i que és, de fet, una descripció del procés que condueix al rapte; a continuació, es desglossen les explicacions sobre aquest procés. El segon exemple és aplicat a la Trinitat i, en aquest cas, la descripció es concentra en una única explicació més sintètica. Vegem quin tipus d'indicacions ofereix.

En el preàmbul remarca que l'ascens de l'enteniment i la voluntat a la contemplació de les raons divines i de la Trinitat s'ha de fer amb tot el poder i les forces de l'ànima, i que cal haver disposat el cos a la contemplació, per exemple amb un dejuni raonable i alliberant-lo d'altres preocupacions. En les descripcions del procés de contemplació l'autor posa de manifest que cal complir uns requisits i seguir unes pautes per arribar a l'èxtasi que es poden sintetitzar de la manera següent:

- i) Cal que l'home que contempla sigui just davant de Déu i estigui lliure de pecat.
- ii) Cal que contempli Déu per la primera intenció i no per la delectació i el benefici que pugui rebre'n.
- iii) Cal tenir un coneixement infús o adquirit de l'objecte de contemplació; és a dir, que es representi, es faci present, a les facultats humanes allò que no es coneix (com una il·luminació) o que s'assimili d'un tractat.
- iv) Cal concentrar tota l'activitat de les facultats racionals a entendre i estimar l'objecte de contemplació.
- v) Cal deslliurar-se dels actes dels sentits i de la imaginació i no pensar ni desitjar res corporal.
- vi) Cal perseverar en l'estat més elevat de contemplació, és a dir, en aquell punt en què les facultats racionals estimen i entenen amb tota la seva capacitat.
- vii) Aleshores, per la gràcia divina, els actes de les facultats humanes s'uneixen a l'acte de la virtut divina que hom contempla, la seva activitat queda suspesa i amarada en el si de la deïtat, i el cos roman completament insensible.

Llull deixa clar que l'ascens i l'èxtasi es produeixen per intervenció de la gràcia divina, com també constata a la *Medicina de pecat*. En l'opuscle *De raptu* explica amb

²² LLULL, 1989 (ROL XVII), pàg. 52.

precisió en què consisteix aquesta intervenció en el pas cap al rapte: quan l'enteniment i la voluntat arriben a la seva màxima perspicacitat, la virtut divina que les facultats humanes contemplen es redueix a acte i és aquest acte que acosta cap a si els actes de l'enteniment i la voluntat (la intel·lectivitat i l'amativitat) del subjecte que contempla fins que els absorbeix en comunió; aleshores, la intel·lectivitat i l'amativitat humanes romanen suspeses, absortes, amarades i embegudes en el si de la deïtat. Ho podem llegir a propòsit de la contemplació de la bondat: «bonitas Dei [...] mouebit Deum ad inclinandum in eadem intelligibilitatem et amabilitatem suae bonitatis tibi, quod tota tua intellectiuitas et amatiuitas erunt in sua bonitate absorpta, imbuta diffusa et ipse in ipsis».²³

Com ha remarcat Amador Vega a propòsit d'aquest text, Llull parla d'*unio mystica* en el sentit d'unió entre «l'activitat divina, que consisteix a inclinar-se, i l'activitat humana, que consisteix a quedar a disposició».²⁴ És en aquests termes que es pot interpretar el que entén Llull quan en la fórmula que proposa recitar per començar la contemplació de la bondat diu que amb la unió l'ànima queda *suspensa* entenent i estimant Déu:

O Deus, qui es summus in bonitate! Ecce meus intellectus et mea uoluntas, quae tu creasti ad contemplandum tuam sanctissimam bonitatem. Supplicio, quod tu repraesentes eis intelligibilitatem et amabilitatem tuae sanctissimae bonitatis. Et illa repraesentatio fit cum ita magna magnitudine, duratione, potestate, uirtute, gloria et fine, quantum tibi placuit ponere de uirtute contemplationis in potentia mei intellectus et uoluntatis. Et illam totam uirtutem digneris ad actum reducere, ut intelligibilitas et amabilitas tuae sanctissimae bonitatis et mea intellectiuitas et amatiuitas se coniungant. Et hoc in tam alta et magna perspicacitate intellectus et flamma amoris, usque ut anima mea tota sit suspensa in te intelligendo et amando te per tuam bonitatem tibi coessentialem; et ipsam quoad suam essentiam et quoad suum intrinsecum agere in te bonificando tuum actum intrinsecum in diuinis.²⁵

Fixem-nos que es tracta del mateix concepte que utilitza a la *Medicina de peccat* per indicar l'estat de les facultats de l'ànima un cop assoleixen el grau més alt d'elevació, encara que en aquest text no s'associa explícitament al concepte d'unió: «e tenga son pens tant sotspés / a Deu e sancta trinitat, / sa unitat e sa bontat, / que·n nulla res als no consir, / mas de sol Deu aja desir» (v. 5674-77). Com explica Vega a propòsit del *De raptu*, «perquè hi hagi unió extàtica, la “intel·lectivitat i amativitat” humanes —com a parts actives de l'ànima humana, respecte d'aquelles altres de passives i dels seus actes naturals corresponents— haurien de ser passives respecte de la “intel·lectivitat i amativitat” divines, ja que aquesta activitat humana ha de quedar tota suspesa i, per

²³ LLULL, 1989 (ROL XVII), pàg. 53.

²⁴ VEGA, 2017, pàg. 346.

²⁵ LLULL, 1989 (ROL XVII), pàg. 52-53.

tant, entenem, sense activitat».²⁶ Suspendre l'activitat de l'ànima humana sembla que vol dir, per tant, posar-la a disposició de l'activitat divina i permetre que, en l'arravatament, entengui i estimi en el moviment intrínsec de la deïtat. En l'èxtasi místic l'ànima deixa de ser moguda per les facultats i és moguda per la virtut divina. Aquest és l'estat de màxima comunió que l'home pot assolir amb Déu en aquest món, al qual només és possible arribar-hi, després d'una certa pràctica, a través de l'oració i la contemplació vertadera, feta per la primera intenció. Es tracta, però, d'un estat transitori, perquè, tal com explica Llull en el capítol 358 del *Llibre de contemplació*, la unió plena només es pot produir en l'altre segle.

Tant l'opuscle *De raptu* com el capítol «De manera d'oració», doncs, presenten l'èxtasi com el punt culminant de l'ascens que l'ànima pot fer cap a Déu en aquest segle; es produeix en el nivell més elevat al qual accedeixen les facultats humanes en el procés de contemplació i implica necessàriament un esforç previ de despreniment dels pecats i d'exercici d'oració i contemplació, és a dir, de dirigir totes les potències humanes i, especialment, les facultats racionals a la primera intenció. Tots dos textos assenyalen quines són les condicions fonamentals perquè hom pugui emprendre la contemplació i arribar a l'èxtasi, i ofereixen la descripció de la via contemplativa que permet que l'ànima pugui cap a Déu i assoleixi aquest estat d'arravatament.

El primer és, certament, més detallat quant a l'última fase, perquè aquest és l'objectiu principal del text: mostrar com es pot arribar a l'èxtasi quan hom posa en pràctica el mètode de contemplació exposat en els capítols precedents de l'obra i, per tant, ja es troba en el nivell de les intel·lectualitats. En efecte, si tenim en compte els graons descrits per Llull en el capítol 358 del *Llibre de contemplació*, en els dos exemples que presenta el *De raptu* les instruccions sobre l'ascens de les facultats comencen directament en el nivell de les intel·lectualitats, és a dir, meditant per la bondat de Déu o contemplant la Trinitat divina; ara bé, cal remarcar que l'autor fa referència a un punt de partida textual que té una base sensual i intel·lectual alhora²⁷ i que permet al contemplatiu fer el salt cap al nivell més alt. Es tracta de la pregària que cal recitar per començar la contemplació de la bondat, en el primer cas, i del tractat sobre la Trinitat —corresponent al segon capítol de l'obra— que cal llegir i assimilar per guiar la contemplació sobre aquest motiu.

En el capítol «De manera d'oració», en canvi, la descripció del rapte místic és menys detallada perquè, de fet, interessa presentar tot el recorregut contemplatiu com una de les formes d'aplicació de l'oració. La descripció del camí comença assenyalant que cal ordenar els sentits al fi de l'oració i inclou instruccions sobre com utilitzar la imaginació per predisposar tant sensualment com racionalment el con-

²⁶ VEGA, 2017, pàg. 344.

²⁷ Ha remarcat aquesta qüestió A. Vega en el seu estudi sobre l'opuscle (vg. VEGA, 2017, pàg. 342).

templatiu per tal que pugui escalar cap al nivell més alt d'oració i contemplació. A més, les instruccions sobre com es poden elevar les facultats racionals de l'ànima per sobre de la imaginació es completen amb la descripció que conté el capítol següent de l'obra, titulat «D'oració *amb què*». Aquest capítol, de fet, no tan sols aporta informació sobre l'ascens de les facultats en l'oració, sinó també consells sobre el bon ús de l'oració com a instrument per adreçar-se a Déu per la primera intenció, servint-lo, adorant-lo i estimant-lo.

El capítol s'obre amb una enumeració de diverses formes d'oració (amb la boca, per demanar perdó i parlar de Déu, fent bones accions i no pecant) que presenta ressons del primer i el tercer tipus d'oració que defineix Llull en el *Llibre de contemplació* i en la *Doctrina pueril*. A continuació l'autor dona instruccions per seguir el segon tipus d'oració, la intel·lectual. En primer lloc, indica que la voluntat ha d'estimar les virtuts creades per fer una oració vertadera (vv. 5739-60), la qual cosa, segons l'escala que descriu Llull en el capítol 358 del *Llibre de contemplació*, correspon al tercer graó d'elevació de les facultats racionals. Després explica com l'oració es pot elevar fins al nivell més alt amb l'ús les facultats racionals (vv. 5761-96). Si en el capítol «De manera d'oració» l'autor es limitava a assenyalar que calia pujar l'enteniment, la voluntat i la memòria per sobre la imaginació i mantenir-los suspesos ben amunt («per creixer sa devoció, / pug sobre ymaginació, e sospena-nsús sa raó, / so es, son entendre e amar / son menbrar», vv. 5668-72), contemplant l'activitat interna de les dignitats i les persones divines (vv. 5699-5718) en un estat d'èxtasi (vv. 5719-30), en aquest últim capítol explica com han d'interactuar aquestes facultats per elevar-se i dirigir la seva activitat a les virtuts divines. La descripció es fonamenta en la imatge d'una escala, en la qual cada facultat és un «escaló». Tots tres són necessaris i s'han d'ajudar mútuament per pujar cada vegada més amunt en la contemplació:

Car qui de Deu mais be-n enten, mais afina son amamen;	5770
e on mais s'afina l'amor, mais puj'om pregar lo Senyor; e on mais puja l'amament, mais puja ensús l'enteniment;	5775
enaxí puja lo pregar, ab entendre e ab amar de Deu, ab grans obres, vertatz; e on mais el es remenbratz, mais puja l'entendre e amar.	5780
Aysó matex es de menbrar, qui puja ab amar e saber; enaxí totz .iii. an mester a pujament de oració, car entendre es .i. escaló,	

altre escaló está l'amar	5785
e altre es lo remenbrar;	
casquí al autre es ajudant,	
e ab cascun hom va pujant	
a Deu sa gran oració,	
de escaló en escaló.	5790
Mas lo pujar fora petit	
si no fos lo Sant Esperit,	
qui ajuda al remenbrar,	
e al entendre e amar,	
e tir'ensús lo pregament	5795
ab que-s fa lo exoiment.	

En aquest passatge l'autor sintetitza, en forma de descripció, l'exposició narrativa que contenen el capítol 358 del *Llibre de contemplació* i la regla de contemplació de l'*Art amativa* sobre l'esforç i la col·laboració de la voluntat, l'enteniment i la memòria en l'ascens cap al nivell més alt de contemplació. El recurs de l'escala permet traslladar l'exposició a un pla més general, que descriu el mecanisme però no entra en detall en la caracterització i justificació dels moviments de les facultats en cadascuna de les virtuts divines contemplades. La descripció es tanca amb la idea que cal l'ajuda de l'Esperit Sant perquè les facultats racionals puguin elevar-se en l'oració, però, a diferència del capítol «De manera d'oració», no es diu que aquesta elevació permeti el rapte místic, sinó ser exaudit.

Com posen de manifest els vv. 5795-96 d'aquesta descripció, els consells que segueixen sobre les bones i les males pràctiques de la pregària (vv. 5797-5851) i la invocació en primera persona que tanca el capítol (vv. 5852-56), el que interessa remarcar en aquest cas no és només el valor de l'oració intel·lectual com a via de contemplació, sinó sobretot la funció expiatòria que poden tenir les diverses formes d'oració. De fet, en aquest capítol *orar* no s'utilitza com a sinònim de *contemplar*, com en el capítol anterior, sinó amb el sentit més general de *pregar*, és a dir, d'elevar el pensament a Déu per demanar perdó, servir-lo per la primera intenció i, al final de la vida, obtenir la redempció que porta a la benaurança eterna, d'acord amb la definició que encapçala el capítol «D'oració» de la *Doctrina pueril* (cap. 84): «Oració es alavament devot, piadós pensament a Deu demanar aternal benuyransa o pregar Deu dels bens qui-s covenen a esta vida temporal».²⁸

Els dos últims capítols de la part *D'oració* mostren, per tant, quines són les principals funcions de l'oració i ofereixen descripcions, instruccions i consells per aplicar-les correctament. Aporten, de fet, informacions complementàries sobre l'oració i la contemplació —com són complementàries, també, les dues regles instrumentals de l'Art en

²⁸ LLULL, 2005 (NEORL VII), pàg. 226.

què es fonamenten (modalitat i instrumentalitat). El capítol «De manera d'oració» se centra principalment en la descripció de l'oració intel·lectual o contemplativa, aquella que permet elevar les facultats de l'ànima per contemplar Déu i, fins i tot, assolir el rapte místic. El capítol «D'oració *amb què*» defineix aquesta i altres formes d'oració i dona consells per posar-les en pràctica correctament.

4. Conclusions

Aquests capítols forneixen les instruccions sobre la bona pràctica de l'oració i, en aquest sentit, són l'apèndix informatiu que complementa el mètode d'oració contemplativa presentat en els capítols anteriors. Dit d'una altra manera, aporten la informació tècnica que explica el sentit i la funció de les pregàries precedents, ja que mostren com es pot aplicar l'oració a la contemplació divina i indiquen quins aspectes cal tenir en compte perquè el mètode funcioni correctament.

En relació amb la funció de l'electuari que proposa Llull en la *Medicina de peccat*, la descripció de l'oració que contenen aquests capítols posa de manifest el valor que té l'oració com a remei espiritual: els lectors que, amb l'ànima neta de pecats, s'adrecen a Déu pel mètode d'oració proposat en el tractat conserven la salut de l'ànima perquè utilitzen les seves facultats d'acord amb el fi pel qual han estat creades, per recordar, entendre i estimar Déu. Mitjançant aquestes operacions, poden lloar-lo, servir-lo i honorar-lo, pregar-lo i ser exaudits, però també poden accedir al nivell més alt de contemplació, fins a assolir la comunió extàtica amb el seu creador. Ara bé, com també queda clar amb les instruccions i consells que contenen aquests capítols finals, per practicar l'oració cal haver aplicat prèviament els altres remeis de què consta la *Medicina de peccat*: la contrició, la confessió, la satisfacció i la bona temptació. D'una banda, les pregàries penitencials de les tres primeres parts permeten purgar els pecats, reconciliar el subjecte pecador amb Déu i estimular la contrició i la devoció; de l'altra, la demostració sobre les formes de temptació permet adquirir un coneixement raonat sobre qüestions fonamentals de la fe, sobre les potències humanes i sobre els principis morals, prevenir de pecar i mantenir la primera intenció en l'ús de les facultats humanes i en la pràctica de les virtuts morals. En el marc de la metàfora de la medicina espiritual que presenta l'obra, doncs, l'oració és l'últim remei, la culminació del procés de curació de l'ànima pecadora i del seu ascens a la pràctica de la primera intenció, d'acord amb la finalitat de l'obra: «mantenir [hom] / la fi a la qual es creat» (vv. 5864-65).

Com a fase del procés de curació espiritual que planteja la *Medicina de peccat*, la part *D'oració* és necessària dins del conjunt del tractat. Cal recordar, però, que aquesta unitat va tenir una circulació com a text independent des de l'època de Llull. De fet, sembla que va ser l'autor mateix qui va promoure la difusió autònoma d'aquesta part, tal com posa de manifest el manuscrit copiat entre 1300 i 1301 per Guillem Pagès,

col·laborador de Llull: ms. Clm. 10504 de la Bayerische Staatsbibliothek de Munic.²⁹ El fet que aquesta unitat concreta circuli com a opuscle autònom per voluntat de l'autor es pot posar en relació amb la funció pràctica que té el text com a mètode d'oració contemplativa fonamentada en les Regles i Qüestions de l'Art, útil tant per a cristians laics com per a religiosos que volen demanar perdó a Déu i acostar-s'hi per la via contemplativa. És l'únic cas en què Llull planteja un mètode de contemplació a partir d'aquest sistema i, a més, inclou tant els models d'oració com les instruccions que permeten posar-los en pràctica. Com a opuscle, doncs, podia interessar al marge del conjunt de l'obra, especialment si els lectors són cristians preparats per emprendre aquest tipus de pràctica que permet mantenir l'ànima en la primera intenció i assolir un estat de comunió extàtica amb Déu. La circulació que va tenir el text entre els segles XIV i XV al costat d'altres obres devocionals lul·lianes, o en ambients espirituals tant laics com religiosos, és un testimoni notable d'aquest interès.

Abreviatures

- Llull DB. *Base de dades Ramon Llull*, dir. A. Bonner. Centre de Documentació Ramon Llull, Universitat de Barcelona: <<http://orbita.bib.ub.edu/llull/>>.
- NEORL. Nova Edició de les Obres de Ramon Llull. Palma: Patronat Ramon Llull.
- ORL. Obres Originals de Ramon Llull. Palma: Comissió Editora.
- ROL. *Raimundi Lulli Opera Latina*. Palma: Maioricensis Schola Lullistica - CSIC, vols. I-V / Turnhout: Brepols, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis (CCCM), a partir de 1975 (volum VI).

Bibliografia

- A. BONNER, *L'Art i la lògica de Ramon Llull. Manual d'ús*. Barcelona / Palma: Edicions de la Universitat de Barcelona / Edicions de la Universitat de les Illes Balears, 2012.
- T. CARRERAS ARTAU i J. CARRERAS ARTAU, *Historia de la filosofia espanyola. Filosofia cristiana de los siglos XIII al XV*. Madrid: Asociación Española para el Progreso de las Ciencias, 1939-1943, 2 vols. Reedició: T. CARRERAS ARTAU i J. CARRERAS ARTAU, *Història de la filosofia espanyola. Filosofia cristiana dels segles XIII al XV. Edició facsímil*. Barcelona / Girona: Institut d'Estudis Catalans / Diputació de Girona, 2001.
- A. FERNÁNDEZ CLOT, «Una aproximació a la *Medicina de pecat* de Ramon Llull». *Studia Lulliana*, 52, 2012, pàg. 25-53.

²⁹ Aquest manuscrit conté una còpia del *Tractatus de articulis fidei catholicae* (f. 1-14v), una obra didàctica sobre la demostració dels articles de la fe acabada també a Mallorca el juliol de 1300, i la part *D'oració* (f. 15-24). Vegeu la fitxa d'aquest manuscrit a la Llull DB, que inclou una descripció i una reproducció digital. Cal subratllar, a més, que aquesta còpia de l'opuscle *D'oració* devia ser usada com a guia temàtica i metodològica sobre la pregària contemplativa, tal com suggereixen les marques i notes afegides als marges per mans medievals, que assenyalen diversos motius de contemplació presents en el text i sobretot les fases del procés descrites en el capítol «De manera d'oració».

- A. FERNÁNDEZ CLOT, *Estudi i edició crítica de la «Medicina de pecat» de Ramon Llull*. Tesi doctoral, dir. Albert Soler. Universitat de Barcelona, Estudis Avançats en Llengua i Literatura Catalanes, 2017, 2 vols.
- A. FERNÁNDEZ CLOT, «La *Medicina de pecat* de Ramon Llull, un electuari moral en vers». *Actes del Congrés de Clausura de l'Any Llull. «Ramon Llull, pensador i escriptor»*. Ed. L. Badia, J. Santanach i A. Soler. Barcelona / Palma: Edicions de la Universitat de Barcelona / Edicions de la Universitat de les Illes Balears, 2018, pàg. 381-400.
- R. LLULL, *Llibre de contemplació en Déu*. Ed. M. Obrador, M. Ferrà i S. Galmés. Palma: Comissió Editora, 1906-1914 (ORL II-VIII).
- R. LLULL, *Libre de Sancta Maria. Hores de Sancta Maria. Libre de Benedicta tu in mulieribus*. Ed. S. Galmés. Palma: Comissió Editora, 1915 (ORL X).
- R. LLULL, *Proverbis de Ramon. Mil proverbis. Proverbis d'ensenyament*. Ed. Salvador Galmés. Palma: Comissió Editora, 1928 (ORL XIV).
- R. LLULL, *Art amativa, Arbre de filosofia desiderat*. Ed. S. Galmés. Palma: Comissió Editora, 1933 (ORL XVII).
- R. LLULL, *Rims. Tom II*. Ed. S. Galmés. Palma: Comissió Editora, 1938 (ORL XX).
- R. LLULL, *Arbre de filosofia d'amor*. Ed. Gret Schib. Barcelona: Editorial Barcino, 1980 (Els Nostres Clàssics, A 117).
- R. LLULL, *Raimundi Lulli Opera Latina, 76-81, Parisiis annis MCCXCVII-MCCXCIX composita*. Ed. M. Pereira i Th. Pindl-Büchel. Turnhout: Brepols, 1989 (ROL XVII — Corpus Christianorum Continuatio Medievals LXXIX).
- R. LLULL, *Darrer llibre sobre la conquesta de Terra Santa*. Trad. Pere Llabrés. Barcelona: Proa, 2002.
- R. LLULL, *Doctrina pueril*. Ed. J. Santanach. Palma: Patronat Ramon Llull, 2005 (NEORL VII).
- R. LLULL, *Llibre d'intenció*. Ed. M. Ripoll. Palma: Patronat Ramon Llull, 2013 (NEORL XII).
- R. LLULL, *Romanç d'Evast e Blaquerna*. Ed. A. Soler i J. Santanach. Barcelona: Editorial Barcino, 2016 (Biblioteca Barcino, 10).
- R. LLULL, *Medicina de pecat*. Ed. A. Fernández Clot. Palma: Patronat Ramon Llull, 2019 (NEORL XVI).
- J. E. RUBIO, «Oració i contemplació en la mística de Ramon Llull». *Actes del congrés d'obertura de l'Any Llull. «En el setè centenari de Ramon Llull: el projecte missional i la pervivència de la devoció»*. Ed. L. Badia, A. Fidora i M. Ripoll. Barcelona / Palma: Universitat de Barcelona / Universitat de les Illes Balears, 2017, pàg. 275-286.
- A. VEGA, «Rapte místic i èxtasi artístic: Llull i Dalí». *Actes del congrés d'obertura de l'Any Llull. «En el setè centenari de Ramon Llull: el projecte missional i la pervivència de la devoció»*. Ed. L. Badia, A. Fidora i M. Ripoll. Barcelona / Palma: Universitat de Barcelona / Universitat de les Illes Balears, 2017, pàg. 339-363.

Anna FERNÁNDEZ CLOT
 Universitat de Barcelona
 aferandez.clot@ub.edu

Article rebut: 30 de maig de 2019. Article acceptat: 22 de juliol de 2019